

УДК 378.124: 371.124: 796.011.1

Хрунь Т.В.

викладач кафедри охорони праці та фізичного виховання

E-mail: kafedrapdatu@gmail.com**Андрєєв С.А.**

викладач кафедри охорони праці та фізичного виховання

Подільський державний аграрно-технічний університет

Кам'янець-Подільський

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ТА ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація

Підвищення ефективності підготовки педагогічних працівників, які мають володіти високим рівнем кваліфікації та займати активну позицію в своїй професійній діяльності, відповідно до положень Болонської конвенції, є одним зі стратегічних завдань освітньої політики України та основною метою вищого навчального закладу галузі фізичної культури і спорту.

Кваліфікованість і педагогічна майстерність вчителя фізичної культури виявляється в якісних характеристиках: спрямованості, компетентності, рівні володіння професійно-педагогічними операціями. Вони мають формуватися вже в процесі навчання у вищому навчальному закладі, що передбачає професійне становлення, розвиток загальної та педагогічної культури виховання особистісних і професійно значущих якостей.

Використовувалися наступні методи дослідження: теоретичні – вивчення і аналіз сучасних психолого-педагогічних і методичних положень про зміст професійної освіти та навчально-виховний процес; емпіричні – спостереження за діяльністю студентів, бесіди, анкетування та самооцінювання для визначення рівня сформованості педагогічних умінь.

Педагогічна майстерність – це вищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється у творчості вчителя, постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку студентів.

Ключові слова: *фізичне виховання, моральні якості, вольові якості, переконання, метод, майстерність.*

Khrun T.V.

teacher, Department of labour protection and physical education

E-mail: kafedrapdatu@gmail.com**Andreyev S.A.**

teacher, Department of labour protection and physical education

State Agrarian and Engineering University in Podilya

Kamianets-Podilskyi

PEDAGOGICAL MASTER OF TEACHER OF PHYSICAL EDUCATION IN FORMATION OF MORAL AND VOLUNTARY QUALITIES OF STUDENT YOUNG PEOPLE

Abstract

Increase of efficiency preparations of pedagogical workers, that must own the high level of qualification and occupy active position in the professional activity, in accordance with positions of Bologna of convention are one of strategictasks of educational politics of Ukraine and by the primary purpose of higher initial establishment of industry of physical culture and sport.

The skilledness and pedagogical mastery of teacher of physical culture appears in quality descriptions: to the orientation, competence, even possessing professionally-pedagogical operations. They must be formed already in the process of studies in higher educational establishment, that envisages the professional becoming, development of general and pedagogical culture of education of personality and professionally meaningful internalss.

The next methods of research were used: theoretical is a study and analysis of modern psychological and pedagogical methodical positions about maintenance of trade education and educational-educator process; empiric is watching activity of students, conversation, questionnaire and self-evaluation for determination of level of formed pedagogical abilities.

Pedagogical mastery is a higher level of pedagogical activity, that appears in work of teacher, permanent perfection of art of studies, education and development of students.

Keywords: physical education, moral internalss, volitional internalss, persuasions, method, mastery.

Аннотация

Повышение эффективности подготовки педагогических работников, которые должны обладать высоким уровнем квалификации и занимать активную позицию в своей профессиональной деятельности, в соответствии с положениями Болонской конвенции, является одной из стратегических задач образовательной политики Украины и основной целью высшего учебного заведения в области физической культуры и спорта.

Квалификация и педагогическое мастерство учителя физической культуры проявляется в качественных характеристиках: направленности, компетентности, уровня владения профессионально-педагогическими операциями. Они должны формироваться уже в процессе обучения в высшем учебном заведении, предусматривает профессиональное становление, развитие общей и педагогической культуры воспитания личностных и профессионально значимых качеств.

Использовались следующие методы исследования: теоретические - изучение и анализ современных психолого-педагогических и методических положений о содержании профессионального образования и учебно-воспитательный процесс; эмпирические - наблюдение за деятельностью студентов, беседы, анкетирование и самооценки для определения уровня сформированности педагогических умений.

Педагогическое мастерство - это высший уровень педагогической деятельности, оказывается в творчестве учителя, постоянном совершенствовании искусства обучения, воспитания и развития студентов.

Ключевые слова: физическое воспитание, моральные качества, волевые качества, убеждения, метод, мастерство.

В період навчання у ВНЗ відбувається активне формування особистості майбутнього спеціаліста. У цьому складному і багатогранному процесі, поряд з іншими навчальними дисциплінами, заняття фізкультурою і спортом виступають як важливий чинник всебічної підготовки студентів до обраної професії, гармонійного розвитку їх фізичних, моральних, волевих, інтелектуальних та інших особистих якостей.

Помилковою є точка зору про те, що позитивне ставлення до праці формується у молоді лише на виробництві, тобто після закінчення ВНЗ. Працездатність, сумлінність, наполегливість у доведенні початої справи до кінця й особиста відповідальність за наслідки своєї праці виробляються в юнаків та дівчат у процесі навчання, а також на заняттях фізкультурою та спортом. При правильній їх організації молода людина стає активним членом свого колективу і глибоко усвідомлює необхідність своєї праці для суспільства.

Моральне виховання не терпить вакууму. Відсутність цілеспрямованої систематичної праці з формування в юнаків і дівчат загальнолюдських рис характеру та позитивних норм і правил поведінки, які визначають ставлення студентів одне до одного, до викладача та інших людей, до рідних, до справедливості, може привести до формування молодої людини з егоїстичним морально-психічним складом, яка важко піддається виховному впливу.

Від рівня вихованості і свідомості студентів у значній мірі залежить результативність занять з фізкультури: оволодіння різноманітними вправами отримання

різноманітних теоретичних відомостей, формування рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей та інше.

У педагогічній практиці застосовуються такі методи виховання: привчання, переконання, заохочення, спонукання, прикладу, примусу та покарання. Усі ці методи використовуються в діалектичному взаємозв'язку, комплексно, в процесі проведення навчальної та секційної роботи з фізичної культури та спорту.

Розглянемо основні педагогічні вимоги до їх використання.

Метод привчання передбачає вправління студентів у позитивних вчинках. Це основний шлях формування відповідних моральних навичок і звичок. Багаторазове і свідоме виконання встановленого правила виробляє в студентів певну звичку. Неухильна вимогливість і контроль за виконанням правил поведінки з боку викладачів повинні поєднуватись із такою ж вимогливістю інших викладачів. Лише при єдності вимог, що ставлять перед студентами ВНЗ та батьки, можлива висока ефективність виховання та навчання.

Привчання є основним методом виховання свідомої дисципліни, наполегливості, сміливості та інших вольових якостей особистості. Виховання вольових якостей особливо важливе тому, що вони є найістотношою рисою характеру кожної людини.

Видатні вчені, діячі мистецтва і літератури отримували результати своєї діяльності завдяки величезному напруженню волі, винятковій особистій дисциплінованості й наполегливості. Для виховання навичок і звичок вольової поведінки важливо "...створити такий ланцюг вправ, ланцюг труднощів, які треба переборювати і завдяки яким виходить хороша людина" (А. Макаренко. Пед. Соч. АПН РСФСР. - М., 1948. - 220 с).

Одним із дієвих засобів виховання дисципліни в студентів є чітка організація занять із фізичної культури: своєчасний початок, рапорт чергового, чітка зміна місць занять вправами, виконання стройових команд, організоване закінчення занять та ін. На дисциплінування студентів, вироблення в них уміння володіти собою за всяких обставин позитивно впливає, виконання правил рухливих та спортивних ігор. Дотримуючись цих правил, студенти вчаться долати труднощі, рахуватися з оточуючими, поводитися відповідно до інтересів свого колективу (команди) Незалежно від виду занять фізичної культури (гімнастика, легка атлетика, в'атлетика та ін. викладач має значні можливості у вихованні моральних та вольових якостей студентів. Наприклад, під час занять із легкої атлетики студенти виконують біг на різні дистанції по бігівій доріжці, з подоланням перешкод, кросовий біг, метання різних предметів, стрибки через природні перешкоди та ін. Все це вимагає максимальних зусиль не тільки фізичних, а й психологічних. Усяка командна гра, рухлива (типу естафет) або спортивна (баскетбол, ручний м'яч, футбол та ін.), вимагає від її учасників дотримання дисципліни, вміння підкорити свої інтереси й бажання інтересам колективу. Але якщо учитель не керує грою, пускає її на самоплив, то замість позитивних рис характеру можна виховувати негативні (грубість, жорстокість та ін.).

При виконанні різноманітних фізичних вправ викладачу потрібно пробуджувати в студентів впевненість у своїх силах, привчати їх до переборювання труднощів. Допомогати здобувати їм спочатку маленьку, а потім більшу перемогу над собою. З кожною новою перемогою міцніше впевненість у своїх силах, загартовується воля, виховується мужність. Важливо привчати студентів не впадати у розпач через невдачі і труднощі, а, навпаки, збирати всю свою волю до боротьби. Адже, чим важче дістається перемога, тим більше моральне задоволення дістає студент.

У кожній навчальній групі є кілька соромливих студентів, особливо серед дівчат, які невпевнені у своїх силах. Найчастіше така, невпевненість пояснюється наявністю певних недоліків у їх фізичному розвитку. Така соромливість знижує працездатність, заважає опануванню складно-координаційними рухами. Все це може призвести до втрати

бажання займатися фізкультурою, до пропусків занять без поважних причин, іноді навіть до почуття власної неповноцінності. Тому, щоб уникнути таких наслідків, викладачу вже з перших занять належить приділяти таким учням особливу увагу. Відзначати їх навіть незначні позитивні результати в оволодінні фізичними вправами, участі в спортивних іграх, виконанні навчальних нормативів та ін.

Одним із важливих методів виховання є переконання, основою якого є здатність під впливом іншої особи сприймати її погляди і відповідно діяти. Щоб переконання досягло своєї мети, неабияке значення має той факт, хто переконає. Слово викладача, який користується в студентів авторитетом, повагою, запам'ятовується надовго, іноді на все життя.

Потрібно враховувати також і обставини, за яких матиме рацію переконання. Переконуючи, вчитель повинен бути впевнений, що його слова сприймаються студентом правильно. Щоб бесіда переконувала, її треба проводити, так би мовити "по гарячих слідах", сконцентрувавши увагу студентів на її причинах. Бесіда, оповідання переконуватимуть студентів лише тоді, якщо вони будуть насичені яскравими конкретними фактами і викликать у них необхідні емоції. Якщо вони захоплюють студентів і викликають бажання наслідувати викладача тих людей, про яких вони дізналися з розповіді викладача, значить, основної мети досягнуто.

Дуже важливо, щоб бесіди виникали мовби випадково, але насправді учитель непомітно підводить до них студентів. Метод переконання може мати вирішальне значення у вихованні в студентів почуття дружби, взаємодопомоги, товаришування. Виховуючи в студентів повагу до оточуючих, запобігаючи грубощам, необхідно вести найрішучішу боротьбу з лайкою, нецензурними словами. Студенти повинні зрозуміти, що лягати соромно, що це принижує людську гідність.

Переконання не може бути обмежене лише словами. Належить також застосовувати такі ефективні засоби виховання, як література, телебачення, кіно, образотворче мистецтво. Виховна її цінність особливо велика, якщо прочитане, побачене, почуте обговорюється в студентському колективі. У процесі колективного обговорення викладач домагається правильної оцінки всіма студентами подій, які описані авторами книжок або подані в сюжетах фільмів, усі разом з'ясовують суперечливі місця в побаченому, почутому. Зі свого боку викладач глибше пізнає характер підлітків, їх моральні позиції, між ним та студентами встановлюються тісніші контакти та взаєморозуміння.

Ефективність впливу етичних бесід та розповідей величезна, але переконувати можна й треба не тільки словами, а й справами. Недостатньо, наприклад, розповідати про відповідальне ставлення до своєї праці. Викладач сам повинен уміти й любити трудитися, бути прикладом працьовитості, принциповості і передавати студентам цю любов, привчати їх до різних видів трудової діяльності.

У процесі виховання в студентів звички до щоденного виконання фізичних вправ, самостійності і творчості у вирішенні поставлених викладачем завдань на заняттях фізичною культурою застосовується метод спонукання.

Для залучення до щоденних занять фізичною культурою, в тому числі й тих, хто має вади у фізичному розвитку (зайву вагу) або порушенні постави, доцільно давати домашні завдання: обов'язкове виконання ранкової гімнастики; виконання комплексів вправ, спрямованих на розвиток певних рухових якостей; комплексів корегуючи вправ для усунення вад постави, плоскостопості та інше.

Досвідчений викладач завжди пам'ятає, що важливим аспектом фізичного виховання є набуття студентами рухових умінь та навичок, тобто засвоєння програмного матеріалу. Адже в основі виявлення й розвитку творчої активності студентів найчастіше лежить інтерес не лише до самої рухової діяльності, а й, в першу чергу до її результатів

Таким чином, спонукаючи студентів до відповідального ставлення до занять фізкультурою та спортом, необхідно систематично і своєчасно повідомляти про збільшення їхніх кількісних показників або про якісні зміни у виконуваних ними вправах. Спонукування студентів до занять сприяє розумінню ними суспільної значущості занять фізкультурою та спортом.

Лев Толстой не уявляв собі життя без праці та фізичних вправ. Ці заняття, — говорив Толстой, — зміцнюють моє здоров'я, покращують настрій, роблять міцним сон.

Не варте уваги те заняття, де студенти бездумно виконують фізичні вправи. Кожна вправа, яка має певну складність для студентів, повинна ними осмислюватись, пробуджувати творчу активність до найбільш раціонального її виконання.

Одним із чинників, що спонукає студентів відповідально ставитися до заняття, є оперативний облік їхньої успішності. Виставлення під час кожного заняття кільком із них оцінок за виконання вправ, тобто систематичний поточний облік успішності, значно підвищує їхню активність. Із метою активізації розумової діяльності корисно виставляти оцінки за вміння проаналізувати виконання вправ товаришем, вказати йому на помилки й допомогти їх усунути. Протягом заняття доцільно зненацька запропонувати двом-трьом студентам проаналізувати виконання вправи товаришем і за це виставити їм оцінки Така практика привчає студентів весь час уважно стежити за товаришами, які виконують вправи, відвертає їх від пустощів, сприяє ідеомоторному тренуванню.

Заохочення вчителя спонукає студентів до наполегливості в оволодінні важкою для них вправою, до ініціативи й творчості під час занять з фізичної культури. Тому в усіх випадках необхідно не тільки помічати старанність, наполегливість студента в оволодінні новим матеріалом, а й відзначати успіхи найпрацьовитіших.

Приклад викладача відіграє велику роль у вихованні в студентів моральних та вольових якостей, у формуванні відповідального ставлення до занять фізкультурою і спортом. Практика показує, що багато студентів, нерідко несвідомо, наслідують зовнішній вигляд педагога, його ходу, манеру розмовляти, ставлення до оточуючих.

Викладач повинен володіти педагогічним тактом. Він вимогливий, але той же час уважний, витриманий, терплячий і справедливий з студентами. Педагогічний акт не допускає фамільярності і панібратства. Залишаючись добрим і уважним старшим товаришем, викладач ніколи не повинен забувати, що він не член, а керівник студентського колективу. Справедливість, гуманність, чуйність викладача зобов'язують його ставитись з повагою до юнаків та дівчат, турбуватись про їх майбутнє, про їх всебічну фізичну підготовленість до трудової діяльності. Ці якості виявляються в терпеливому ставленні до підвищеної збудженості деяких студентів, їх невміння стримувати свої емоції, в чуйному ставленні до тих молодих людей, які мають недостатній фізичний розвиток або перенесли психічну чи фізичну травму.

Особливо тактовним треба бути викладачу-чоловікові, який працює в жіночих групах. Нерідко в студентських колективах є так звані "важкі" підлітки. До них не можна підходити із загальною міркою дуже важливо таких студентів авансувати похвалою та довір'ям.

Позитивна оцінка поведінки студента, а також його роботи, заохочує до серйозного ставлення до навчання і є важливим чинником морального виховання. Заохочення радує студента, піднімає у власних очах, пробуджує ініціативу, активність, сприяє вихованню моральних та вольових рис характеру, стимулює наполегливість у досягненні мети.

Застосовуючи заохочення, - дієвий і в той же час делікатний метод виховання, — необхідно враховувати особливості його впливу на вихованців. У педагогічній практиці нерідко заохочується лише результат, що показав студент у навчанні, праці, змаганні. Досвід показує, що таке заохочення часто сприяє вихованню егоїзму, високомірності,

зазнайства. Хвалити слід не лише за результат, а в першу чергу, за наполегливість, старанність, працьовитість. Це значить, що студента, який закінчив біг на середню дистанцію або крос останнім, іноді слід відзначити перед стром: "Молодець. — каже викладач, — я задоволений тобою сьогодні, ти проявив наполегливість і не зійшов з дистанції. Якщо й надалі будеш так ставитись до занять, швидко покращиш свої результати".

Дуже обережно треба заохочувати тих, хто переоцінює власну особу. Але тих, що стараються, і особливо тих, що почали виправлятися, слід хвалити частіше, а в окремих випадках навіть авансувати похвалою. Таким чином, заохочування стає виховним засобом, коли студент зрозуміє, що дійсно заслужив його працю.

Дієвість заохочення залежить від періодичності його застосування і різноманітності форм. Там, де воно застосовується дуже часто або до того самого студента, воно втрачає свою силу, стає звичним, буденним. Діапазон заохочувальних заходів є дуже широким: від кивка головою чи заохочувального жесту рукою до грамоти чи нагороди за успіхи у спортивних змаганнях. Заохочувати можна також виявленням позитивного ставлення до студента. Воно може бути виражене посмішкою, участю в грі з студентами, спільною прогулянкою, відвідуванням театру тощо.

Уміле застосування заохочення ефективно допомагає педагогу в роботі з студентами, воно часто попереджує можливі порушення дисципліни. Однак повністю уникнути примусу і покарання у виховному процесі неможливо. В той час, як успіхи студента заохочуються, кожна його провина, кожне порушення дисципліни, несерйозне ставлення до занять повинно каратись.

Покарання, як правило, накладається на незначну кількість студентів, але при обов'язковому осуді їх провини більшістю. У той же час покарання застосовується тільки тоді, коли інші методи виховання не дають бажаних наслідків

Уміле застосування примусу часто попереджує покарання. Трапляються випадки, коли молоді викладачі, а іноді й досвідчені, працюючи з сильними студентами, знижують вимогливість до своїх вихованців. Налагодження таким шляхом дружніх стосунків з студентами часто призводить до протилежних наслідків. Зниження вимогливості і панібратство стають причиною нехлюйства, безладності, порушення дисципліни. А все це, в свою чергу, не дає можливості правильно організувати навчальний процес, підриває довіру до педагога, руйнує студентський колектив.

Якщо студент не знає, як треба поводитись, необхідно примусити його поводитись правильно, як правило, педагог може і повинен користуватись наданим йому правом вимагати, наказувати і карати, звичайно, якщо в цьому є потреба.

Мистецтво покарання поєднанні суворості і доброти. Студент повинен відчувати у засудженні педагога не тільки справедливу строгість, а й людську турботу про нього. При застосуванні покарання дуже важливо проявити якомога більше поваги до студента і в той же час якомога більше вимогливості до нього. Це значить, що можна і слід гніватись на студента а порушення встановленого порядку і дисципліни, можна обурюватись тим чи іншим вчинком, але ніколи не можна зривати зло та ображати його. Викладач не повинен бути злопам'ятним. Після покарання не слід згадувати про нього, а тим більше докоряти ним студентів, бо нагадування про зроблене може викликати озлоблення, привести до нового порушення.

Висновки. Чим вища моральна вихованість викладача, тим сильніше розвинене у нього почуття гідності і честі, тим більш свідомо він вибирає правильну позицію поведінки, тим впевненіше почуває себе в ситуаціях морального вибору, які часто трапляються у навчальному процесі з фізичного виховання, а також у спілкуванні з студентами ВНЗ у вільний від занять час.

Добре оволодіння всіма методами виховання студентської молоді — необхідна

умова підвищення педагогічної майстерності викладача фізичної культури. У той же час треба пам'ятати, що виховання — тривалий процес. Домогтися успіху у вихованні можна тільки внаслідок тривалої і наполегливої роботи. Успішно застосовуючи всі методи виховання в їх тісному зв'язку, у діалектичній взаємодії, педагог готуватиме своїх вихованців до життя, до високопродуктивної праці, виховуватиме справжніх патріотів своєї вітчизни - України.

Список використаних джерел

1. Бака, М.М. Корж В.П. Фізичне і патріотичне виховання молоді: навч.-метод. посібник. Київ: ПВА «Книга пам'яті України», 2004. 464 с.
2. Блонский, П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2-х томах. Москва: Педагогика, 1979. Т.1. С. 86-164.
3. Венгер, Л.А. Восприятие и обучение. Москва: Просвещение, 1969. 366 с.

References

1. Baka, M.M., Korzh, V.P. (2004). Fizychnе і patriotychne vyhovannya molodi [Physical and patriotic educations are young]. Navch.-metod. posibnyk. Kyiv, PVA. [in Ukrainian].
2. Blonskyj, P.P. (1979). Yzbrannue pedagogycheskye і psyhologycheskye sochynenyya [Select pedagogical and psychological compositions]. Moscow, Russia: Pedagogyka. [in Russian].
3. Venger, L.A. (1969). Vospruyatye і obuchenye [Perception and educating]. Moscow, Russia: Prosveshhenye. [in Russian].